

composition of inhabitants. Socio-economic and cultural descriptions and features of newly-formatted unifications are covered in the article.

Almost all gminas carried an agricultural character. Exceptions were made by the settlements of Brukhovychi and Zymna Voda, which were popular recreation areas and were not substantially developed in an agricultural plan. The nearest to Lviv communes (Holosko Velyke, Kryvchytsi, Zboiska, Sknyliv and others like those) were economically and culturally connected with Lviv. Also the process of unification in collective gminas was closely connected with the presence of the economically developed centre, which used to become a relatively successful city, or a small town. They became not only economic centres, sales markets of agricultural produce but also cultural and by socially meaningful centres for a local population.

Enlargement of territorial gminas had the indisputable plus that circumstance, that allowed to concentrate the charges of local self-government on major projects for a population: ways of communications, trade, land reclamation, care of public health, fight with extraordinary situations and other like that. The acceleration of economic decline of depressed gminas, distant from a powit centre would become a reliable minus of reform, with a low level of development of industrial and agricultural potential – and consequently with lower budgets.

Key words: *local self-government, reform of local self-government, Lviv powit of the Second Polish Republic (Rzeczpospolita), gmina (volost), collective gmina, commune.*

УДК 070(=161.2)(73)«192/193»:94(477)«19»

Д.М. Кравець

ТЕМАТИКА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ НА СТОРІНКАХ АМЕРИКАНСЬКОГО ВИДАННЯ «СВОБОДА» (1920-і – 1930-і рр.)

У статті проаналізовано матеріали про радянську Україну, які виходили в газеті «Свобода» (США) у 1920-х–1930-х рр. Охарактеризовано ставлення редакції видання до тих процесів, які мали місце в УСРР/УРСР: непу, українізації, сталінської модернізації (індустріалізації, колективізації), Голодомору, Великого терору, а також до культурного розвитку радянської України міжвоєнного періоду.

Ключові слова: *діаспора, радянська Україна, США, неп, українізація, індустріалізація, колективізація, Голодомор, Великий Терор.*

У сучасній українській історіографії посилився інтерес до вивчення міжвоєнного періоду. Актуальність теми визначають кілька аспектів. По-перше, досліджувана нами тематика є необхідною для осмислення суспільно-політичних поглядів української діаспори в США. По-друге, цей аспект не достатньо ґрунтовно висвітлений в сучасній українській історіографії. Новизна теми полягає у тому, що вперше комплексно висвітлюється тематика радянської України на сторінках найпопулярнішої в Америці української газети «Свобода». На основі газетних публікацій та наукових розвідок проаналізовано публікації в «Свободі» про події, які мали місце в УСРР/УРСР у 1920-х–1930-х рр.

Історією видання «Свобода» займалися вчені як з діаспори так і з України. Походження та розвиток «Свободи» досліджував Я. Сенік [25]. Дослідник В. Давиденко вивчав публікації «Свободи» про Голодомор 1932–1933 рр. [7]. Короткі відомості про усі українські діаспорні газети вміщено у роботах Л. Винара [41] та Р. Голіята [42].

Суспільно-політичне життя та настрої української діаспори в США міжвоєнного періоду відображено у праці М. Куропася «Українсько-американська твердиня» [14].

«Свобода» – одна з найстаріших українських газет у діаспорі. Видання заснував у 1893 р. священник Г. Грушка. Стоячи на національних позиціях, газета слугувала важливим консолідуючим чинником українського руху в США. «Свобода» стала неофіційним органом найпотужнішої та найчисельнішої української організації в Америці – Українського народного союзу. Редакція газети «Свобода» друкує інформаційні та аналітичні матеріали про життя українства в США та на батьківщині, об'єднувала україномовну аудиторію, розкидану по різних штатах США. «Свобода» була не лише хронікером подій, а виразником критичної оцінки тих чи інших подій [25, с. 83].

Після поразки української революції 1917–1921 рр. нова хвиля українських емігрантів ринула до США. За словами американського дослідника М. Куропася: «Ці люди, пройшовши через тяжкі випробування боротьби за незалежність, були готові діяти для звільнення України» [14, р. 176]. З огляду на це, становище на батьківщині неабияк цікавило українців Америки.

У міжвоєнний період кореспондентами «Свободи» урізний час були такі відомі діячі українського національного руху В. Богуш, Д. Донцов, Б. Лепкий, М. Лозинський, О. Назарук, К. Трильовський, У. Самчук та ін. [42, р. 211].

Зміст редакційних коментарів «Свободи» про становище в Україні можна визначити заголовками: «Московські комісарі і польські пани знущуються над українськими робітниками і селянами», «Шовіністичний большевизм», «Польські і московські розбійники» тощо [43, р. 308]. З приходом більшовицької влади в Україну, журналісти «Свободи» намагалися дискредитувати нову владу та показати спротив українців. Так, 4 січня 1922 р. «Свобода» повідомляла про жорстокість більшовиків, які стратили близько 200 українських націоналістів. 25 січня 1922 р. в редакційній статті «Свобода» також повідомляла про те, як відтіснили на другорядні ролі в уряді справжніх українських комуністів. [14, р. 178].

Не минули своєю увагою дописувачі «Свободи» і питання «нової економічної політики» (неп) в радянській Україні. Незважаючи на те, що проголошена у березні 1921 р. неп покращила загальне господарське становище, частково відновивши вільний ринок та звільнивши приватну ініціативу від жорстких державних обмежень, все ж «Свобода» дуже скептично поставилась до лєнінських економічних експериментів. Аналізуючи перші зміни в економіці, дописувачі видання, не могли повірити, що В. Ленін таки запровадить елементи капіталізму [17, с. 2]. Оцінював здобутки та прорахунки непу в Україні і відомий політичний діяч та письменник В. Винниченко, стаття якого була опублікована в «Свободі». Автор вважав, що українська промисловість під опікою держави занепадала, а робітники негативно ставилися нововведень [2, с. 2].

Редакція «Свободи» інформувала читачів про важке матеріальне становище населення радянської України в часі непу, відзначаючи, що з введенням ринкових відносин особливо збагатились спекулянти. Про це зокрема йдеться у листі який прийшов з Харкова [6, с. 2]. Ключовим аспектом непу в Українській СРР, на думку дописувачів видання, було селянське питання, адже селяни становили основу української нації. «За весь час московсько-більшовицького панування українське населення недоїдає... [33, с. 2] – писала «Свобода» у д.п. 1920-х рр. коли хліба в Україні було вдосталь. Аналізуючи матеріали про неп у «Свободі» 1920-х рр. можна дійти до висновку про тотальний голод в радянській Україні [22, с. 3]. У редакційній статті «Голод на Україні – український хліб для чужих», яка звучала химерним передбаченням подій, що мали статися рівно десять років пізніше, аналізувалися суперечливі

повідомлення про те, що в Україні панує голод, в той час як український хліб продавався за кордон [7, с. 252]. Вважаючи за цілком можливе, що більшовики, не вагаючись, продавали хліб у той час, як Україна голодувала, «Свобода» робила висновок, що «... московська влада, завжди буде трактувати Україну як дійну корову» [7, с. 252]. В одній із редакційних статей «Свобода» описувала важке становище селянства у 1920-х рр.: вважаючи, що влада позбавляла селян стимулів до праці [33, с. 2].

Журналісти «Свободи» відзначали, що впровадження непу зіткнулося з ідеологічним опором серед компартійного керівництва України, адже капіталістичні елементи йшли в розріз із більшовицькою ідеологією [34, с. 2]. Вже у середині 1920-х рр. опозиція «правовірних більшовиків» до непу зросла. «Свобода» інформувала читачів про те що: «знову стали підносити в большевицькій партії голову завзяті прихильники правовірної большевицької віри» [41, с. 3].

Автор однієї із статей із сарказмом описував стан сільського господарства в часі непу: «Селяни не хочуть засівати більше збіжа, бо комісарі не дають їм фабрикантів, а комісарі не можуть дати селянинові фабрикантів, бо заграничні фабриканти не хочуть дати комісарам звичайних, добрих умов при продажі... І так далі. Крутяться вони як вивірка [білка – Д. К.] в млину» [16, с. 3]. В іншій статті більшовицьку політику на селі порівнювали із практиками періоду «воєнного комунізму» [33, с. 2].

Національна політика більшовиків в Україні широко висвітлювалася на шпальтах «Свободи». Подібно як з непом, запровадження українізації стало несподіванкою для американських українців. «Остання сензаційна новина на Україні запроваджується примусова українізація! Це не «газетна качка», а цілком, реальний факт» [23, с. 2] – писали «Свобода» у середині 1923 р. Головною причиною українізації, на думку дописувача, був страх більшовицької влади перед українським селянством. Також у «Свободі» вважали, що причиною українізації було і прагнення радянської влади виявити та знищити український національний рух. Я. Дуб вважав, що в УСРР більшовики, шляхом своєї українофільської політики, намагалися знесилити український національно-визвольний рух та приховати свою колоніальну політику щодо України [9, с. 2]. Журналіст «Свободи» висновок, що українізація мала б «замирити» українське населення яке було обурене окупацією свого краю.

Дописувач «Свободи» С. Черкасенко вважав, що для успішного проведення українізації більшовицькій владі потрібно залучити якомога більше української інтелігенції. На думку автора освічені українці, які зуміли втекти від радянської влади не прагнули повертатися на батьківщину і допомагати новій владі. Відзначав автор і те, що нові керівники України не можуть бути українізовані, адже були вони російськими націоналістами прихильниками ідеї «великої і неділимій Росії» [34, с. 3]. Посилаючись на українські радянські газети (зокрема видання «Комуніст») журналісти «Свобода» інформували своїх читачів про досягнення більшовицької національної політики. Оглядачі газети не вважали, що політика українізації, станом на середину 1920-х рр., мала великі успіхи [8, с. 2]. У статті «От Тобі й українізація» описувався плачевний стан українізації радянських державних установ так «в Донецькому районі Українізована лише четверта частина» [19, с. 3].

З приходом до влади Й. Сталіна політика українізації почала згортатись. Редакція «Свободи» вважала, що станом на поч. 1930-х рр. «не українізованими» залишались багато українських установ та інституцій (наприклад Державний музично-драматичний інститут ім. В. Лисенка в Києві) [31, с. 1]. Дуже важливим завданням на думку дописувачів видання була «українізація» географічних назв в УСРР. У 1935 р. «Свобода» опублікувала великий перелік українських міст з російським та українським варіантом їхньої назви і закликала власних читачів та журналістів використовувати саме українські назви (Мар'юпіль, а не Маріуполь, Бердянка, а не Бердянськ тощо).

Підсумовуючи статті та матеріали у газеті «Свобода» присвячені українізації УСРР, бачимо, що на думку редакції та оглядачів видання національна політика більшовиків не досягла головної мети – дерусифікації України.

Завдяки публікаціям у «Свободі» українці Америки могли ознайомитись із сталінською модернізацією УСРР на переломі 1920-х–1930-х рр. На шпальтах «Свободи» проблематику індустріалізації аналізував В. Кушнір (псевдонім В. Богуша) – знаний діяч українського націоналістичного руху, один із засновників Організації українських націоналістів. Автор звертав увагу читачів на те, що без закордонних машин та обладнання більшовики не зможуть індустріалізувати Україну. Також В. Кушнір критикував радянську владу за надмірну увагу до важкої промисловості, в той час коли населення переживало побутові негаразди: «Потреби населення у товарах та виробках задовольняються часто тільки на 50–60%... влада... мало дбає про розвиток легкої індустрії» [1, с. 2]. «Не йде і легкий промисл. В містах все ще бракує продуктів харчових, обуви, убрання, тощо. А що є то дуже дороге» [27, с. 2] – писалось в іншому матеріалі.

Незважаючи на критичне ставлення до індустріалізації, оглядачі «Свободи», тим не менш, вважали, що Україна повинна бути успішною промисловою державою, адже має для цього всі задатки: «Саме Україна щаслива тим, що крім своїх плодючих земель, має також великі багатства в недрах землі» [24, с. 2]. Автор допису вважав, що українці повинні спершу звільнитися з-під більшовицької окупації, а вже після цього розвивати свою промисловість.

В публікаціях «Свободи» про індустріалізацію простежується думка, що радянська Росія розбудовувала індустрію за рахунок України [29, с. 2]. І. Сулима, звертав увагу читачів на той факт, що Росія забираючи з УСРР (особливо з Донбасу) сировину (чавун, залізо, вовну), згодом продає українцям товари вироблені з українських матеріалів. Відзначалось, що і робітники в РСФРР мали вищі заробітки, аніж в Україні. В іншій публікації йшла мова про те, що Москва для будівництва своїх заводів використовує сировину з металургійних баз Донбасу (зокрема Луганська та Маріуполя) і центральне керівництво «лише шкодує з того, що не можна перетягнути з України в Московщину всіх природніх багатств» [28, с. 2].

Неякісна продукція, брак, дорожняча виробів – ці явища на думку «Свободи» характеризували більшовицьку індустріалізацію. Із сарказмом оглядач газети описував стан у легкій промисловості радянської України: «Так виходить зі звідомлень, що ніде в світі нема кращого життя, як на Україні в московському раю під московським батогом. От примір: взуттєва промисловість – одна з передових! – не думає про те, що в одних людей нога ширша, у других вужча. Все взуття виробляється на одну ширину...» [11, с. 2]. В одній із статей «Свобода» використала матеріал іноземного оглядача який відвідав Україну в часі індустріалізації. Автор статті дивувався з того, що 30% виробленої продукції в УСРР є бракованою, а решта 70% зроблена абияк [12, с. 2]. Оглядач «Свободи» О. Сновида також підкреслював проблему низької якості продукції радянських підприємств [27, с. 2].

Один з ідеологів українського націоналізму, автор праці «Націократія» М. Сціборський також був дописувачем газети «Свобода» і висловив свою думку щодо індустріалізації. М. Сціборський звертав увагу на економічні проблеми які породив більшовицький експеримент з розбудови промисловості [30, с. 2]. Автор статті вважав, що успіхи індустріалізації були фіктивними, адже більшовицьке керівництво скерувало на неї кошти з інших галузей економіки.

У «Свободі» було вміщено чимало статей які характеризували злочинну більшовицьку політику на селі у кін. 1920-х–1930-х рр. У репортажі, опублікованому 6 квітня 1932 р., викладалися погляди мешканки Чехословаччини, яка повернулася з

радянської України. Вона стверджувала, що більшовики конфіскували у селян все зерно, а життя в колгоспах було жахливим, особливо для жінок: «ще ніколи в Україні не лилося стільки невинної крові, як тепер, під комуністами... українці гаряче виступали за відокремлення від Росії» [38, с. 2].

Одним із найбільших злочинів радянсько-більшовицької системи проти українського народу був Голодомор 1932–1933 рр. З усіх газет в Північній Америці найдокладніше та найретельніше про Великий голод писала «Свобода». Зокрема редакція часто друкувала на шпальтах газети листи, які приходили від голодуючих українців. Один з таких листів з УСРР 28 квітня 1932 р. було опубліковано в «Свободі»: «Тут, в селі, не лишилося ні курки, ані качки, ні корови лише голодні люди... Більшість людей просто чекає смерті». «Свобода» опублікувала в додаток звіт К. Фоса, голови московського кореспондентського пункту пресового агентства «International News Service», який здійснив подорож в Україну і повідомляв, що мільйони українців намагалися виїхати поза її межі [7, с. 256].

Усі великі акції американських українців проти Голодомору 1932–1933 рр. знаходили висвітлення та підтримку на шпальтах «Свободи». Під час Голодомору в радянській Україні у часописі друкувалися матеріали про цю жахливу трагедію, а редакція закликала читачів висловлювати протести та збирати все необхідне для надсилання в Україну [25, с. 87].

«Свобода» рясніла заголовками «Україна перед вимиранням з голоду» (3 серпня), «На Україні селяни їдять здохлятину» (9 серпня), тощо У матеріалі за 31 серпня «Жахливі картини голоду на радянській Україні» «Свобода» розповідала про те, як селяни відвозили своїх дітей у міста і залишали їх там, щоб вони не померли з голоду. Про це розповіли американські студенти, які приїхали до Москви, поживши перед тим певний час в Києві [7, с. 260]. Багато статей опублікованих у «Свободі» надіслало і Українське Пресове Бюро в Лондоні. У редакційній статті «Шукають на кого б зложити вину» «Свобода» викривала радянську дезінформацію про голод: «Большевицький уряд не дозволяє своїм газетам писати щось такого, що показувало б, що не все добре діється в раю робітників і селян...» [36, с. 2].

Суспільно-політичні події 1930-х рр. у радянській Україні, також, отримали відгомін на сторінках «Свободи». Не оминули увагою дописувачі газети, зокрема, прийняття нової Конституції в УСРР у 1937 р. У статті з промовистою назвою «З великої хмари малий дощ» автор, проаналізувавши текст нової Конституції зробив висновок, що єдиними нововведеннями у порівнянні з редакцією 1920-х рр. були: закріплення ролі правлячої комуністичної партії та обрання її членів таємним голосуванням [4, с. 2]. Відомий український громадсько-політичний діяч період УНР та один з лідерів Української соціально-демократичної робітничої партії (УСДРП) І. Мазепа ділився із читачами «Свободи» своїми міркуваннями стосовно нової, «сталінської» Конституції. І. Мазепа вважав, що новий Закон був лише закріпленням вже існуючих порядків у країні. Автор звертав увагу на тотальний централізм та позбавлення всяких прав союзних республік («суверенітет союзних республік зведено до повної фікції») на користь московського центру [15, с. 2]. Не оминула увагою «Свобода» і виборчий процес в УСРР, який згідно з новим законом хоч і видозмінився, але фальшива суть залишилась: «Ця виборча кампанія зачинається тим, що по всіх містах і містечках і селах у советських клубах «вчать» советських громадян, як вони мають голосувати...» [21, с. 1].

Сталінські репресії проти інтелігенції, громадських та політичних діячів УСРР сколихнули українську громадськість США, адже ці події детально описувались у газеті «Свобода». Справа Спілки Визволення України (СВУ) 1930 р. стала першим масштабним судовим процесом на території УСРР. Оглядачі «Свободи» активно

обговорювали процес СБУ. Зокрема впродовж 1930 р. в газеті виходила серія статей «Москва судить Україну» у яких подавались стенограми судового засідання в харківській опері, а також коментарі до них. У першій же статті автори зауважували, що більшовицька преса подавала неправдиві відомості про засуджених та про їх зізнання, натомість «дещо правди дізнатися можна з підслуханих в Галичині по радіо уривків перебігу процесу». Дописувач «Свободи» М. Скибинський дивувався з парадоксальності «судилища» над С. Єфремовим та його колегами: «промовляють по московськи на суді в «українській державі», але навіть судять їх Москві за зраду не України, а Москві хоч кажуть, що судять за зраду Україні. Такого фарисейства не видумали навіть сатрапи-царі» [26, с. 2]. На сторінках видання публікували свої думки стосовно процесу СБУ і представники української політичної еміграції. Представник УСДРП П. Феденко вважав, що СБУ не була вигадкою радянських спецслужб, а її очільники (С. Єфремов, А. Чехівський та ін.) у своїй конспіративній діяльності допустились чимало помилок [35, с. 2].

Сталінські репресії проти української комуністичної верхівки, також знайшли свій відгомін на шпальтах «Свобода». Особливо жваво обговорювали самогубство голови українського Раднаркому П. Любченка. В одній із статей зазначалось, що на відміну від самогубства націонал-комуніста М. Скрипника смерть П. Любченка набула широкого розголосу на Заході. [37, с. 2]. Інший автор вважав, що українці мусять «провести демаркаційну лінію» між справжніми українськими мучениками та «наймитами Москви» і ні в якому разі не оплакувати смерть П. Любченка.

Пробували журналісти «Свободи» розібратися в причинах сталінської «чистки» в комуністичних партіях СРСР. Автор під ініціалами О. С. відкидав теорію про те, що Й. Сталін намагався знищити лише «старих більшовиків» вважаючи, що в першу чергу боротьба велася з «місцевим націоналізмом» [20, с. 2]. Щоб з'ясувати причини Великого терору 1930-х редактори «Свободи» посилалися на знаних американських журналістів з провідних видань США. Відомий в Америці поет В. Істмен писав, що головною причиною терору була сама «азійська» природа Й. Сталіна [40, с. 2]. Московський кореспондент газети «Times» (Нью-Йорк) Г. Дені зумів таємно переслати свою статтю в США. Автор дійшов до висновку, що всі «чистки» були зайвими, адже не було жодної небезпеки для влади Й. Сталіна.

Не минула «Свобода» і розвиток культури та науки в радянській Україні у 1920-х–1930-х рр. Особливо позитивно дописувачі газети відгукувались про діяльність Всеукраїнської Академії Наук (ВУАН). Найбільше підкреслювалась співпраця ВУАН із закордонними науковими установами [3, с. 1]. Також «Свобода» відзначала активну діяльність яку розгорнув М. Грушевський на чолі Історико-філологічної секції ВУАН: [3, с. 1]. Українська діаспора в США часто підтримувала ВУАН фінансово, тому на сторінках «Свободи» не рідко можна було зустріти таке звернення для потенційних жертводавців: «Українська Академія Наук в Києві потребує допомоги!» [25, с. 90].

Проте вже у сер. 1930-х рр. ВУАН втрачає свою формальну незалежність та повністю підпорядковується радянській ідеології. Про це із сумом відзначали у виданні. Зазначалось, що ВУАН втратила свою академічну свободу у 1935 р. коли з її назви прибрали слово «Всеукраїнська». Залежність «нової» АН пов'язували з такими факторами: підлеглість Раднаркому та Академії Наук СРСР [5, с. 3]. Стаття підсумовувалась висновком, що наука в УРСР стала відірвана від національної української дійсності.

У 1920-х рр. «Свобода» досить схвально характеризувала розвиток культури в Українській СРР. Особливо дописувачі відзначали творчість М. Хвильового та діяльність організованої ним літературної спілки ВАПЛІТЕ: «Вапліте існує і розвивається своїми власними силами, черпаючи соки для себе в українській

національній стихії...» [5, с. 3]. Як і у випадку з наукою вже у 1930-х рр. культурне життя УСРР/УРСР повністю підпорядковувалось комуністичній ідеології. «З початком «п'ятирічного плану» українська література зовсім занепала...» – писав І. Сулима [29, с. 2]. Літературна продукція радянської України 1930-х рр. була вміщена у вузькі рамки «соціалістичного реалізму»: «Урядове розуміння «соціалістичного реалізму» вимагає наслідування М. Горького...» [5, с. 3]. Новоутворена «Спілка письменників України» на думку дописувачів «Свободи» була повністю керована з Москви і саме вона визначала теми, сюжети та способи написання творів в УСРР/УРСР.

Як бачимо тематика радянської України займала провідне місце на шпальтах найстарішої та найпопулярнішої української газети в діаспорі. Українці США цікавились і жваво обговорювали всі ті події які відбувалися в УСРР/УРСР, вважаючи цей край своєю батьківщиною та переживаючи за нього. Так-як «Свобода» завжди стояла на центристських (а не лівих) позиціях несприйняття більшовицького уряду та постійна критика на його адресу не викликає подиву. Вважаємо, що проблематика громадсько-політичної думки українців діаспори про радянську Україну має науковий інтерес та буде досліджуватися в подальшому.

Список використаної літератури

1. Богуш В. Сучасна федерація України з Росією та боротьба з суверенну державність / В. Богуш // Свобода. – 1929. – № 209. – С. 2 ; Bohush V. Suchasna federatsiia Ukrainy z Rosiieiu ta borotba z suverennu derzhavnist / V. Bohush // Svoboda. – 1929. – № 209. – S. 2
2. В. Винниченко про положення в Росії і на Україні // Свобода. – 1924. – № 74. – С. 2; V. Vynnychenko pro polozhennia v Rosii i na Ukraini // Svoboda. – 1924. – № 74. – S. 2.
3. Всеукраїнська Академія наук // Свобода. – 1925. – №298. – С. 1 ; Vseukrainska Akademiia nauk // Svoboda. – 1925. – №298. – S. 1.
4. З великої хмари малий дощ // Свобода. – 1937. – № 55. – С. 2; Z velykoi khmary malyi doshch // Svoboda. – 1937. – № 55. – S. 2.
5. Зник культурної автономії УССР // Свобода. – 1938. – №226. – С. 3; Znyk kulturnoi avtonomii USSR // Svoboda. – 1938. – №226. – S. 3
6. Зі столиці Радянської України // Свобода. – 1922. – № 171. – С. 2 ; Zi stolytsi Radianskoi Ukrainy // Svoboda. – 1922. – № 171. – S. 2
7. Давиденко Г. «Свобода» про голод 1933 року / Г. Давиденко // Українська заморська твердиня : ювілейний альманах у 75-річчя Українського Народного Союзу. 1894–1969. – Джерзі Ситі; Нью-Йорк, 1969. – С. 250–263 ; Davydenko H. «Svoboda» pro holod 1933 roku / H. Davydenko // Ukrainiska zamorska tverdynia : yuvileinyi almanakh u 75-richchia Ukrainskoho Narodnoho Soiuzu. 1894–1969. – Dzherzi Syti; Niu-York, 1969. – S. 250–263
8. Для чого їм потрібна українізація? // Свобода. – 1925. – № 109. – С. 2 ; Dlia choho yim potribna ukrainizatsiia? // Svoboda. – 1925. – № 109. – S. 2
9. Дуб Я. Московський терор на Україні / Я. Дуб // Свобода. – 1930. – № 16. – С. 2 ; Dub Y. Moskovskiy teror na Ukraini / Y. Dub // Svoboda. – 1930. – № 16. – S. 2.
10. Драган А. У 70-ліття «Свободи» / А. Драган // Свобода. 1893–1963: альманах «Свободи» на 1963 рік. – Джерзі-Ситі, 1963. – С. 5–9 ; Drahan A. U 70-littia «Svobody» / A. Drahan // Svoboda. 1893–1963: almanakh «Svobody» na 1963 rik. – Jersey City, 1963. – S. 5–9.
11. «Квіту індустрія України над Дніпром» // Свобода. – 1935. – № 218. – С. 2 ; «Kvitu industriia Ukrainy nad Dniprom» // Svoboda. – 1935. – № 218. – S. 2.
12. К. П. Чеський журналіст про большевицьку «п'ятирічку» / К. П. // Свобода. – 1932. – № 223. – С. 2 ; K. P. Cheskyi zhurnalist pro bolshevytsku «piatyrichku» / K. P. // Svoboda. – 1932. – № 223. – S. 2.

13. Кульчицький С. Україна між двома війнами (1921–1939 pp.) / С. Кульчицький. – Київ : Альтернатива. – 1999. – Т. 11. – 336 с. ; Kulchytskyi S. Ukraina mizh dvoma viinamy (1921–1939 rr.) / S. Kulchytskyi. – Kyiv : Alternatyva. – 1999. – Т. 11. – 336 s.
14. Kuropas M. Ukrainian-American citadel / М. Kuropas. – Colorado, 1996. – 658 p.
15. Мазепа І. Нова конституція, чи новий обман? / І. Мазепа // Свобода. – 1937. – № 21. – С. 2 ; Mazepa I. Nova konstytutsiia, chy novyi obman? / I. Mazepa // Svoboda. – 1937. – № 21. – С. 2.
16. Московська політика і монета // Свобода. – 1926. – № 24. – С. 3 ; Moskovska polityka i moneta // Svoboda. – 1926. – № 24. – С. 3.
17. Нова Економічна Політика Леніна // Свобода. – 1921. – № 190. – С. 2 ; Nova Ekonomichna Polityka Lienina // Svoboda. – 1921. – № 190. – С. 2.
18. Нові причинки до нової українізації // Свобода. – 1925. – № 212. – С. 3; Novi prychnyky do novoї ukrainizatsii // Svoboda. – 1925. – № 212. – С. 3;
19. От Тобі й українізація // Свобода. – 1930. – № 195. – С. 3 ; Ot Tobi y ukrainizatsiia // Svoboda. – 1930. – № 195. – С. 3.
20. О. С. Розгром національних компартій / О. С. // Свобода. – 1936. – № 295. – С. 2; O. S. Rozghrom natsionalnykh kompartii / O. S. // Svoboda. – 1936. – № 295. – С. 2
21. Приготовляються до виборчої маскаради // Свобода. – 1937. – № 21. – С. 1; Pryhotovliaiutsia do vyborchoї maskarady // Svoboda. – 1937. – № 21. – С. 1.
22. Радянин. Вістки про Совітську Україну / Радянин // Свобода. – 1923. – № 26. – С. 3 ; Radianyn. Vistky pro Sovitsku Ukrainu / Radianyn // Svoboda. – 1923. – № 26. – С. 3
23. Радянин. Їх українізація / Радянин // Свобода. – 1923. – № 139. – С. 2 ; Radianyn. Yikh ukrainizatsiia / Radianyn // Svoboda. – 1923. – № 139. – С. 2.
24. Ресурси української металургічної промисловості // Свобода. – 1928. – № 26. – С. 2 ; Resursy ukrainskoї metalurhichnoї promyslovosti // Svoboda. – 1928. – № 26. – С. 2
25. Сенік Я. Свобода / Я. Сенік // Українська преса в Україні та світі ХІХ–ХХ ст. : історико-бібліографічне дослідження / уклад. М. В. Галушко, М. М. Романюк. — Львів, 2009. – Т. 2 : 1891–1905 pp. - С. 80–93 ; Senyk Ya. Svoboda / Ya. Senyk // Ukrainska presa v Ukraini ta sviti KhIKh–KhKh st. : istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia / uklad. M. V. Halushko, M. M. Romaniuk. — Lviv, 2009. – Т. 2 : 1891–1905 rr. - S. 80–93
26. Скибинський М. Хто має судити і кого? / М. Скибинський // Свобода. – 1930. – № 92. – С. 3 ; Skybynskyi M. Khto maie sudyty i koho? / M. Skybynskyi // Svoboda. – 1930. – № 92. – С. 3.
27. Сновида О. ХІ. З'їзд КП(б)У / О. Сновида // Свобода. – 1930. – № 175. – С. 2 ; Snovyda O. XI. Zizd KP(b)U / O. Snovyda // Svoboda. – 1930. – № 175. – С. 2.
28. Сулима І. Українське народне господарство під большевицьким обухом / І. Сулима // Свобода. – 1932. – № 64. – С. 2 ; Sulyma I. Ukrainske narodne hospodarstvo pid bolshevytskym obukhom / I. Sulyma // Svoboda. – 1932. – № 64. – С. 2.
29. Сулима І. Українське письменство під большевицьким обухом / І. Сулима // Свобода. – 1931. – № 217. – С. 2 ; Sulyma I. Ukrainske pysmenstvo pid bolshevytskym obukhom / I. Sulyma // Svoboda. – 1931. – № 217. – С. 2
30. Стіборський М. Умираючий режим / М. Стіборський // Свобода. – 1930. – № 8. – С. 2 ; Stsiborskyi M. Umyraiuchyї rezhim / M. Stsiborskyi // Svoboda. – 1930. – № 8. – С. 2
31. Українізація // Свобода. – 1931. – № 271. – С. 1; Ukrainizatsiia // Svoboda. – 1931. – № 271. – С. 1.
32. Українські землі – перед великим голодом // Свобода. – 1928. – № 120. – С. 2 ; Ukrainski zemli – pered velykym holodom // Svoboda. – 1928. – № 120. – С. 2.
33. «Учил Марцін Марціна» // Свобода. – 1922 – № 179. – С. 2 ; «Uchyl Martsin Martsina» // Svoboda. – 1922 – № 179. – С. 2.

34. Черкасенко С. До питання про українізацію радянських установ (Лист до п. Т. Голика) / С. Черкасенко // Свобода. – 1923. – № 260. – С. 3 ; Cherkasenko S. Do pytannia pro ukrainizatsiiu radianskykh ustanov (Lyst do p. T. Holyka) / S. Cherkasenko // Svoboda. – 1923. – № 260. – S. 3.

35. Феденко П. Харківський процес і українські «просвітяне» за кордоном / П. Феденко // Свобода. – 1930. – № 164. – С. 2 ; Fedenko P. Kharkivskyi protses i ukrainski «prosvitiane» za kordonom / P. Fedenko // Svoboda. – 1930. – № 164. – S. 2.

36. Шукають на кого б зложити вину // Свобода. – 1932. – № 287. – С. 2 ; Shukaiut na koho b zlozhyty vynu // Svoboda. – 1932. – № 287. – S. 2.

37. Ще про самогубство Любченка // Свобода. – 1937. – № 240. – С. 2 ; Shche pro samohubstvo Liubchenka // Svoboda. – 1937. – № 240. – S. 2.

38. Що діється на Великій Україні? // Свобода. – 1932. – № 107. – С. 2 ; Shcho diietsia na Velykii Ukraini? // Svoboda. – 1932. – № 107. – S. 2.

39. Як у чорну чуму // Свобода. – 1937. – № 148. – С. 2 ; Yak u chornu chumu // Svoboda. – 1937. – № 148. – S. 2.

40. Як хвіст пробував керувати лисом // Свобода. – 1925. – № 303. – С. 3 ; Yak khvist probuvav keruvaty lysom // Svoboda. – 1925. – № 303. – S. 3.

41. Wynar L. R. Encyclopedic Directory of Ethnic Newspapers and Periodicals in the United States / L. R. Wynar, A. T. Wynar. – Littleton, Colorado, 1976.

42. Holiat R. The Ukrainian Press in the United States / R. S. Holiat // The Ukrainian Heritage in America. – New York, 1991. – P. 305–310.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2016 р.

D. Kravets

THE TOPIC OF SOVIET UKRAINE IN THE AMERICAN NEWSPAPER «SVOBODA» (1920s–1930s)

The paper deals with publications about Soviet Ukraine in the most popular Ukrainian newspaper in the United States – «Svoboda». Mentioned edition without a doubt was that source which formed public opinion of the Ukrainian diaspora in the US. Articles about Ukrainian SSR created an image of that country among American Ukrainians. Scientific paper investigates publications in «Svoboda» dedicated to the most important events that took place in Soviet Ukraine during mentioned period: New Economic Policy, Ukrainization, Stalin's modernization (industrialization and collectivization), Great Famine of 1932–1933, Stalin's Great Terror of 1930th, cultural development. During Lenin's experiments in economy (1920th) «Svoboda» published materials about situation in Ukrainian cities and villages. Especially viewers were focused on material difficulties of Ukrainian peasants. There was a controversial attitude to national policy of Bolsheviks (Ukrainization). Soviet Ukraine, according to «Svoboda» was a colony of Russia and Moscow used it resources to create it's own industry. Collectivization was applied by Bolsheviks to find additional resources for industrialization. «Svoboda» highlighted the Great Famine in Ukraine like any other newspaper in diaspora. Articles about these tragic events, letters from Ukraine, testimonies of refugees – all this have been published in «Svoboda». Despite isolation of USSR Western newspapers received some information about Stalin's Great Terror. «Svoboda» described repressions against “Spilka Vyzvolenia Ukrainy” (S. Iefremov and others), M. Skrypnyk. P. Lubchenko and tried to find out the reasons of this massacre. According to newspaper there were two periods of Ukrainian cultural development: freedom of 1920th and ideological attack in 1930th.

Key words: diaspora, Soviet Ukraine, USA, New Economic Policy, Ukrainization, (industrialization and collectivization), Great Famine, Great Terror.